

Resultaten monitoring bestuivers op Groninger Vogelakkers in 2019

**Resultaten monitoring
bestuivers op Groninger
Vogelakkers in 2019**

Resultaten monitoring bestuivers op Groninger Vogelakkers in 2019

Tekst

Anthonie Stip

Met medewerking van

Jannes Aalders, Herman de Heer, Baukje Hoekstra, Noortje Isphording, Marleen Koning, J.H. (Dimitrios) de Regt, Virry Schaafsma, Erik Schothorst, Kevin Schripsema, Roelf Schripsema, Lieke Witkamp, Grauwe Kiekendief-Kenniscentrum Akkervogels.

Rapportnummer

VS2019.050

Projectnummer

P-2019.024

Productie

De Vlinderstichting
Mennonietenweg 10
Postbus 506
6700 AM Wageningen
T 0317 46 73 46
E info@vlinderstichting.nl
www.vlinderstichting.nl

Met steun van

Provincie Groningen

Deze publicatie kan worden geciteerd als

Stip, A. (2019). Resultaten monitoring bestuivers op Groninger Vogelakkers in 2019. Rapport VS2019.050, De Vlinderstichting, Wageningen.

Trefwoorden

Bestuivende insecten – vogelakkers – bijen – zweefvliegen - Groningen

December 2019

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigden/of openbaar gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van De Vlinderstichting, noch mag het zonder een dergelijke toestemming gebruikt worden voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoud

Inhoud	3
1. Introductie	4
2. Telmethode	4
3. Resultaten 2017 en 2018 samengevat	4
4. Resultaten monitoring 2019	5
Referenties	8

1. Introductie

Sinds 2017 worden er bestuivende insecten geteld op een aantal Vogelakkers in de provincie Groningen. De monitoring heeft als doel om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van bestuivende insecten op een akkernatuurmaatregel, de vogelakker, om daarmee in beeld te krijgen wat de betekenis van deze akkernatuurmaatregel is voor deze belangrijke groep insecten. De tellingen worden uitgevoerd door deskundige vrijwilligers, onder coördinatie van De Vlinderstichting. De coördinatie werd mogelijk gemaakt door een bijdrage van de provincie Groningen.

2. Telmethode

Bijen en zweefvliegen zijn op groepen gemonitord in transecten van 1*25m. Dit betekent dat de abundantie per groep per transect is bepaald in een standaard bezoektijd van 10 minuten. In elk transect is tijdens elke telling tevens de bloeiende vegetatie opgenomen, door per bloeiende kruidachtige plantensoort de abundantie van het aantal bloemen of bloemhoofdjes te schatten. Dit om een relatie te kunnen leggen tussen bloemaanbod en bloembezoekers. De bloemabundanties zijn ingedeeld in 5 klassen, te weten 1-5 bloemen, 6-20, 21-50, 51-100 en >100 bloemen. Tussen mei en augustus is elk transect zo mogelijk maandelijks bezocht, met 3-5 bezoeken in de gehele veldwerkperiode. De selectie van de transecten en een uitgebreidere beschrijving van de methode zijn te vinden in Stip & Smit 2019.

3. Resultaten 2017 en 2018 samengevat

Tijdens in totaal 240 transecttellingen zijn in 2017 en 2018 samen in totaal 1027 bijen en 1120 zweefvliegen geteld. De groepen hommels (70% van het aantal tellingen), honingbijen (60%), langlijfjes (43%) en grote bijvliegen (34%) waren daarbij het talrijkst. In 12% van de transecttellingen werd geen enkele bestuiver waargenomen. Gemiddeld over het hele seizoen werden er per transecttelling ruim 9 bestuivers in een transect geteld. Dit indiceert dat Vogelakkers geregeld bezocht worden door bijen en zweefvliegen. Er werd een negatief verband gevonden tussen het aantal honingbijen en het aantal wilde bijen in een telling: meer honingbijen resulteerde in een kleiner aantal wilde bijen in een transect. Daarom wordt aanbevolen geen bijenkasten te plaatsen in de nabijheid van Vogelakkers. Bijzonder was de vondst van de landelijk zeldzame moshommel in drie van de vijf onderzochte Vogelakkers. Deze soort was sinds 2007 niet meer op het vasteland van Groningen gezien.

4. Resultaten monitoring 2019

Onderzochte Vogelakkers

In 2019 zijn er tellingen uitgevoerd in vier Vogelakkers in de provincie Groningen, te weten: Van Dongen (2), Nieuw Lotven (3), Haansplassen (4) en Struif (5).

Vogelakker Groningen 2017

Figuur 1: Kaart met locaties van de getelde Vogelakkers Buijs (1; in 2019 niet geteld), Van Dongen (2), Nieuw Lotven (3), Haansplassen (4) en Struif (5). Bron kaart: Grauwe Kiekendief-Kenniscentrum Akkervogels.

De tellingen zijn uitgevoerd door (met tussen haakjes de Vogelakker vermeld): Jannes Aalders (Struif), Herman de Heer (Haansplassen), Noortje Isphording (Haansplassen), Marleen Koning (Haansplassen), J.H. (Dimitrios) de Regt (Van Dongen), Virry Schaafsma (Haansplassen), Erik Schothorst (Nieuw Lotven), Roelf Schripsema (Nieuw Lotven) en Lieke Witkamp (Haansplassen). Hun niet aflatende inzet is onmisbaar!

Resultaten 2019

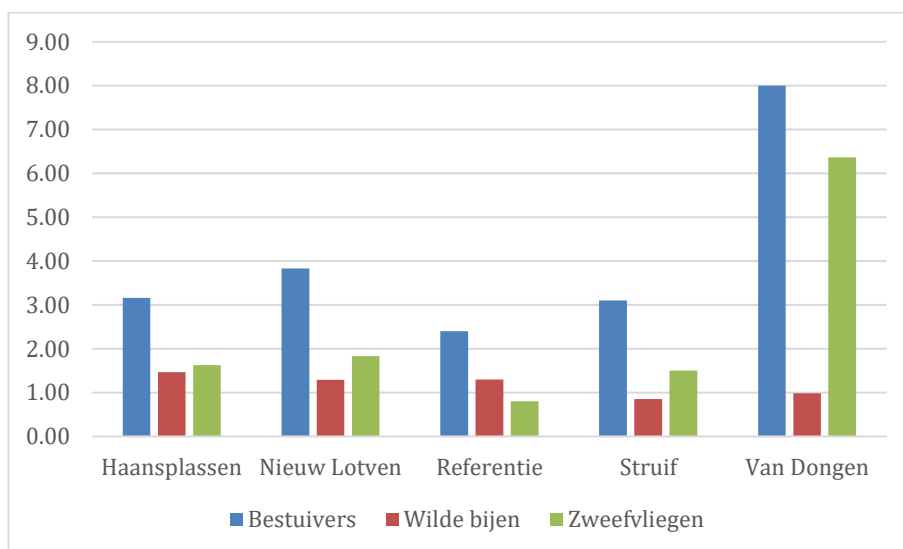
In 2019 zijn er in totaal 142 geschikte transecttellingen uitgevoerd op de Vogelakkers en 12 op twee referentielocaties (bermen). Vier (additionele) tellingen bleken ongeschikt vanwege verslechterde weersomstandigheden. In totaal zijn er daarmee 158 transecttellingen uitgevoerd op vier Vogelakkers en twee referentielocaties (Tabel 1).

Tabel 1: Samenvatting van de resultaten van de monitoring van bestuivers op vier Vogelakkers en twee referentielocaties in 2019.

	Bestuivers	Wilde bijen	Honingbij	Alle bijen	Zweefvliegen	Aantal tellingen
Haansplassen	101	47	2	49	52	32
Nieuw Lotven	92	31	17	48	44	24
Struif	62	17	15	32	30	24
Van Dongen	528	65	43	108	420	66
Referentie	24	13	3	16	8	12
Totaal	807	173	80	253	554	158

Op de Vogelakkers zijn in totaal 237 bijen en 546 zweefvliegen geteld in 2019. Ongeveer een derde van alle bijen betreft honingbijen (32%). Opmerkelijk genoeg zijn in 50% van de tellingen geen wilde bijen waargenomen, en in 44% van de tellingen geen enkele bij, ook geen honingbij. In 43% van de tellingen werd geen zweefvlieg gezien en in 23% van de tellingen geen enkele bestuiver. Ten opzichte van 2017 en 2018 (samen) zijn deze percentages flink gestegen. Zo werd er in die jaren in 28% van de tellingen geen bijen gezien, in 28% van de tellingen geen zweefvliegen en in 13% van de tellingen geen enkele bestuiver. Vermoedelijk speelt de droogte van 2018 en 2019 hierin een belangrijke rol. In 2019 bloeide er in de zomer regelmatig vrijwel geen bloemen. Dit heeft direct negatieve gevolgen voor de aanwezigheid van bloembezoekende insecten.

Het gemiddeld aantal bestuivers per transecttelling was in 2019 het hoogst in de Vogelakker Van Dongen (8,0) en het laagst bij Struif (3,1) en de Haansplassen (3,2). Nieuw Lotven zit daar met gemiddeld 3,8 bestuivers per transecttelling tussenin (Fig. 2). In 2017 en 2018 bedroeg het gemiddeld aantal bestuivers per transecttelling 9,0.

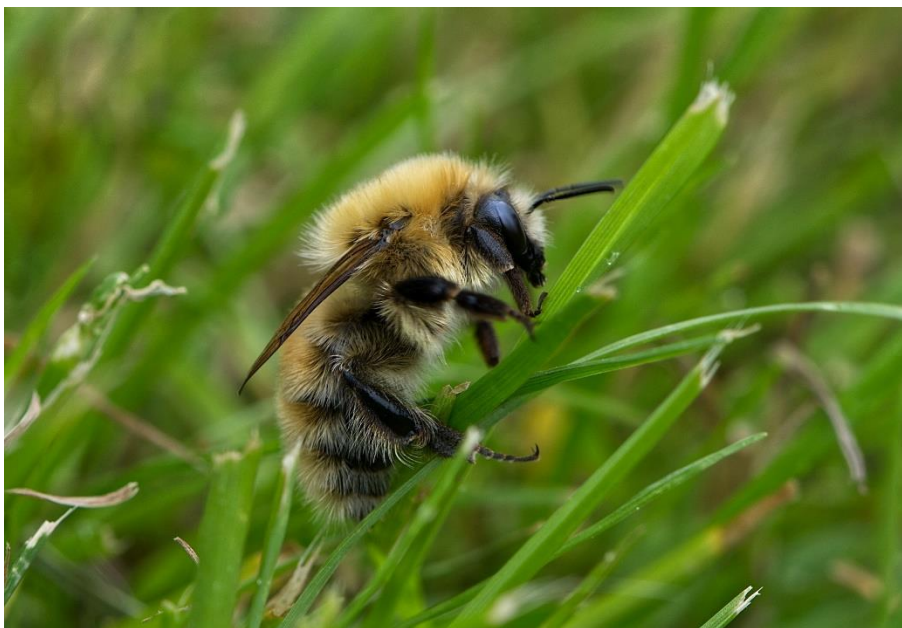

Figuur 2: Gemiddeld aantal bestuivers per transecttelling in 2019 in vier Vogelakkers en op de referentielocaties in een wegberm.

Het hoge aantal bestuivers per transecttelling in de Vogelakker Van Dongen komt grotendeels op het conto van de zweefvliegen, in het bijzonder de langlijfjes. Tijdens twee telronden in juli werden er tientallen per transect gezien, met als maximum 73 in een transecttelling op 22 juli. De larven van langlijfjes, hier vermoedelijk allemaal grote langlijfjes *Sphaerophoria scripta*, leven van bladluizen. Hoge aantallen in de Vogelakker betekenen dus goed nieuws voor de natuurlijke plaagbestrijding in aangrenzende gewassen. Overigens maken langlijfjes als groep in 2019 zo'n 62% van de aantallen zweefvliegen op de Vogelakkers uit. Ook op de andere Vogelakkers werden ze gezien, zij het gemiddeld net onder de 1 per transecttelling.

De wilde bijen bestaan voor een groot deel uit hommels. Voor zover ze op soortnaam gebracht zijn, worden aardhommel en akkerhommel het vaakst gemeld. Op de akkers Nieuw Lotven en Van Dongen werden moshommels waargenomen. Voor Nieuw Lotven betreft dit een nieuwe locatie (Fig. 3). De aantallen hommels zijn in 2019 lager dan in voorgaande jaren, een beeld dat overeenkomt met andere delen van het land (mond. med. Menno Reemer, EIS Kenniscentrum Insecten). Mogelijk hebben hommels, die veelal gedurende meerdere maanden voldoende

voedsel in de omgeving van hun nest nodig hebben, sterk te lijden gehad onder de droogte van 2018 en 2019.

Figuur 3: De moshommel *Bombus muscorum* is in 2019 voor het eerst gevonden op de locatie Nieuw Lotven. Foto Roelf Schripsema.

Beheer

In 2019 werd er op de Vogelakkers Haansplassen en Struif verschillende malen door de waarnemers opgemerkt dat er transecten deels of geheel waren meegemaaid met de oogst van de luzerne (Fig. 4). Op de afsluitende bijeenkomst met de vrijwilligers is hierover uitgebreid van gedachten gewisseld met Madeleine Postma van Grauwe Kiekendief – Kenniscentrum Akkervogels (GKA). In de beheerafspraken van Vogelakkers die aangelegd zijn onder auspiciën van GKA is opgenomen dat jaarlijks 25-30% van het oppervlak van de braakstroken wordt meegemaaid. In de eerste maaibeurt van de luzerne (meestal in mei) is dat niet toegestaan, tenzij er sprake is van veel veronkruiding. De luzernestroken worden in principe driemaal per jaar geoogst. GKA heeft de wens om op de Haansplassen gefaseerd te maaien, maar dit blijkt tot op heden nogal ingewikkeld om te regelen.

Figuur 4: Midden juli blijken er op de Vogelakker Haansplassen transecten meegemaaid met de luzerne. Dit is niet bevorderlijk voor bestuivers. Foto Virry Schaafsma.

Vervolg

De monitoring wordt naar verwachting in 2020 gecontinueerd, om blijvend de ontwikkeling van bestuivers op Vogelakkers te volgen. Omdat er een aantal akkers opnieuw wordt ingezaaid, is het extra relevant om de situatie te blijven monitoren. GKA communiceert nog welke Vogelakkers opnieuw worden ingezaaid, welke vervallen en waar er nieuwe Vogelakkers worden gesitueerd.

Dank

Veel dank aan alle tellers voor hun inzet en enthousiasme. Zonder jullie wisten we nog lang niet zo veel over bloembezoekende insecten op Vogelakkers. En hadden we geen idee van moshommels op de akkers! Ook dank aan alle boeren en het Groninger Landschap voor de betreding van de terreinen. Tenslotte dank aan Grauwe kiekendief – Kenniscentrum Akkervogels voor het bedenken en aanleggen van de Vogelakkers en de samenwerking in deze kennisvergaring.

Referenties

Stip, A. & Smit, J.T. (2019). Monitoring van bestuivers op Groninger Vogelakkers. Rapport VS2018.043, De Vlinderstichting, Wageningen.